

VISIE AI GEMEENTE OVERBETUWE

Gemaakt door: Rémon de Goeij en Herman Hogendoorn
Datum: 2 september 2025
Versie: 1.0
Registratienummer: 2025-045319

Managementsamenvatting

De snelle opkomst van kunstmatige intelligentie (AI) biedt de gemeente Overbetuwe kansen om de kwaliteit van dienstverlening te verbeteren, processen te optimaliseren en medewerkers beter te ondersteunen. Tegelijkertijd vereist de inzet van AI zorgvuldigheid, omdat er ook risico's zijn op het gebied van privacy, ethiek en maatschappelijke gevolgen.

Dit document beschrijft de visie van de gemeente Overbetuwe voor de verantwoorde toepassing van AI. Deze visie is in lijn met de visie van de VNG op dit onderwerp.

De gehanteerde principes van de AI-visie zijn onder andere:

- AI in dienst van de inwoners
- Respect voor privacy en autonomie
- Gelijke behandeling en inclusiviteit
- Transparantie en menselijke controle

De visie sluit aan op strategische doelen zoals participatie, warme zakelijkheid en moderne dienstverlening.

Er is gekozen voor een stapsgewijze en lerende aanpak. Het vervolg bestaat uit vier stappen:

1. Bespreken en borgen van de AI-visie met het college en de raad.
2. Het ontwikkelen en bespreken van het AI-beleid met het college.
3. Actieve uitvoering via pilotprojecten, het opstellen van een lokaal toetsingskader en opleiding van medewerkers (AI-geletterdheid).
4. Monitoring en doorontwikkeling via evaluaties, jaarlijkse voortgangsrapportages en aanpassing van de visie op basis van nieuwe inzichten en wetgeving.

Met dit kader zorgt de gemeente ervoor dat AI op een zorgvuldige, ethische en toekomstbestendige manier wordt ingezet, in lijn met publieke waarden en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	1
1 Inleiding.....	3
2 Wat is AI?.....	4
2.1 Kunstmatige Intelligentie in het kort.....	4
2.2 AI is al om ons heen	4
2.3 Wat kan AI wel en wat niet?.....	4
2.4 Waarom is AI interessant voor de gemeente?.....	5
3 Kansen en Risico's van AI.....	6
3.1 Afname beroepsbevolking	6
3.2 Dalende productiviteit overheidsorganisaties.....	7
3.3 Kansen op een rij	7
3.4 Risico's	8
3.5 Risicoklassen	9
4 Visie en principes op AI.....	12
5 Vervolgstappen AI-visie	14

1 Inleiding

De opkomst van kunstmatige intelligentie (AI) heeft impact op de manier waarop organisaties werken en met hun omgeving omgaan. Ook voor gemeenten biedt AI kansen om de kwaliteit van dienstverlening te verbeteren, processen efficiënter te maken en beter in te spelen op maatschappelijke vraagstukken. Tegelijkertijd brengt het gebruik van AI nieuwe verantwoordelijkheden met zich mee. Zo moet er aandacht zijn voor privacy, transparantie, gelijke behandeling en de menselijke maat.

De gemeente Overbetuwe wil op een zorgvuldige, verantwoorde en toekomstgerichte manier omgaan met deze technologische ontwikkelingen. Daarom is er niet alleen een visie opgesteld voor de inzet van AI, maar ook in een separaat document een beleidskader dat uitgangspunten geeft voor de toepassing van AI binnen de gemeentelijke organisatie.

De gemeente Overbetuwe heeft haar visie op kunstmatige intelligentie (AI) zorgvuldig afgestemd op de uitgangspunten van de VNG. In beide visies staat de bescherming en het welzijn van inwoners centraal. AI mag nooit een doel op zich zijn, maar moet bijdragen aan een betere samenleving, waarbij mensenrechten, transparantie en rechtsstatelijkheid leidend blijven. Zowel Overbetuwe als de VNG benadrukken dat AI kansen biedt, maar dat deze met zorgvuldigheid moeten worden benut. Het menselijke oordeel blijft cruciaal; technologie mag ondersteunen, maar niet vervangen.

De voorliggende AI-visie benoemt de maatschappelijke en organisatorische kansen van AI en formuleert uitgangspunten en principes voor verantwoorde inzet.

2 Wat is AI?

2.1 Kunstmatige Intelligentie in het kort

Kunstmatige Intelligentie – vaak afgekort als AI – betekent dat een computer of programma slim is gemaakt om taken uit te voeren die normaal door mensen worden gedaan. Denk hierbij aan dingen als:

- het beantwoorden van vragen,
- het herkennen van patronen,
- of het doen van voorspellingen.

AI leert vaak van grote hoeveelheden gegevens. Daardoor kan het helpen om sneller beslissingen te nemen, teksten te schrijven of trends te herkennen.

2.2 AI is al om ons heen

We gebruiken AI vaak zonder dat we het doorhebben. Bijvoorbeeld:

- Bij het gebruik van Google Maps, dat slimme routes kiest.
- In Netflix, dat aanbevelingen doet op basis van wat je eerder keek.
- Of bij chatbots, die op websites veel gestelde vragen beantwoorden.

Ook binnen een gemeente zijn er al toepassingen van AI denkbaar, zoals:

- Een digitale assistent die inwoners helpt bij het aanvragen van een paspoort.
- Een systeem dat helpt voorspellen hoeveel hulpvragen er binnenkomen bij Wmo of Jeugd.
- Een tool die helpt bij het schrijven van beleidsstukken.

2.3 Wat kan AI wel en wat niet?

AI is goed in herhalen, zoeken en voorspellen, maar:

- Het heeft geen gezond verstand zoals mensen dat hebben.
- Het kan fouten maken, zeker als de gegevens waarop het is gebaseerd niet goed of niet volledig zijn.
- Het neemt geen verantwoordelijkheid – dat blijft altijd bij de mens.

Daarom is AI vooral geschikt als hulpmiddel. Mensen blijven altijd nodig om te controleren, bij te sturen en beslissingen te nemen.

2.4 Waarom is AI interessant voor de gemeente?

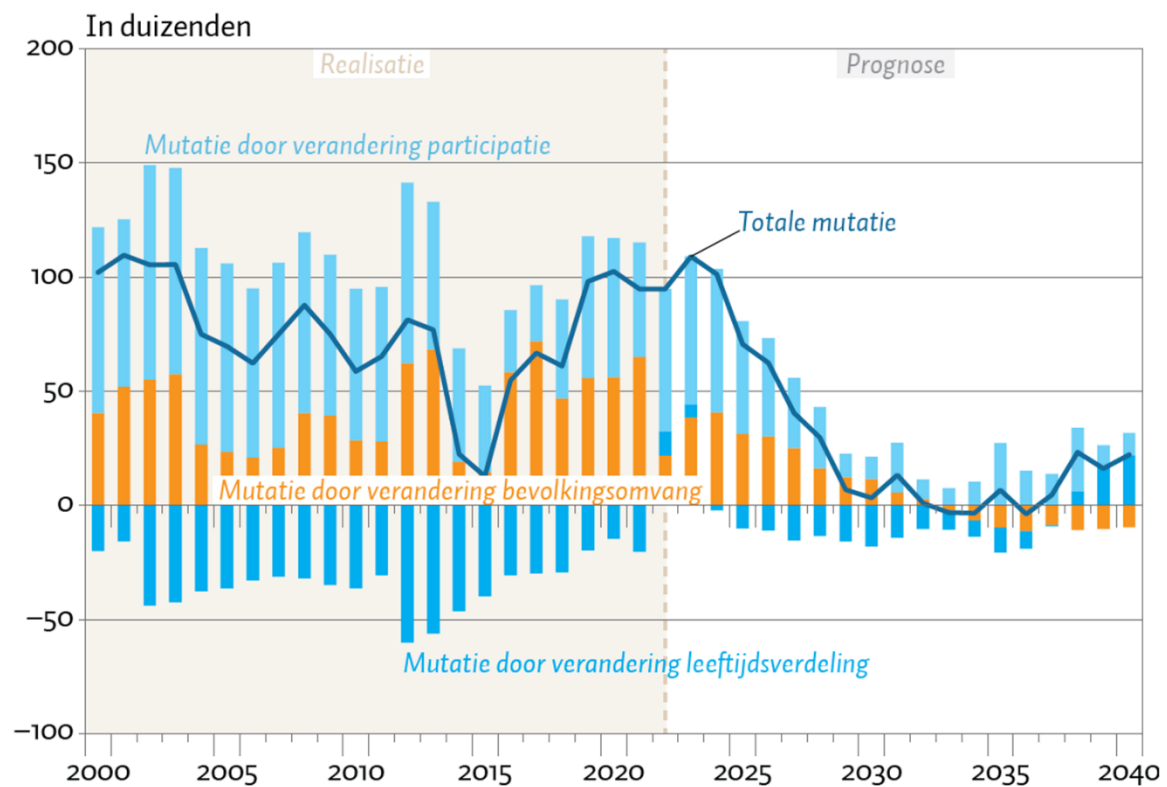
Voor de gemeente Overbetuwe biedt AI kansen om:

- Sneller en beter te werken (bijvoorbeeld in de administratie of planning).
- De dienstverlening te verbeteren, bijvoorbeeld door 24/7 digitale hulp te bieden.
- Medewerkers te ondersteunen, zodat ze meer tijd hebben voor persoonlijk contact of complexere taken.

3 Kansen en Risico's van AI¹

3.1 Afname beroepsbevolking

De afname van de Nederlandse beroepsbevolking is een groeiend probleem dat al merkbare gevolgen heeft voor het vinden van kwalitatief personeel. AI biedt echter veelbelovende oplossingen om deze uitdagingen aan te pakken. Door AI-technologieën te integreren, kunnen organisaties processen automatiseren en efficiënter maken, waardoor de afhankelijkheid van menselijk personeel vermindert.

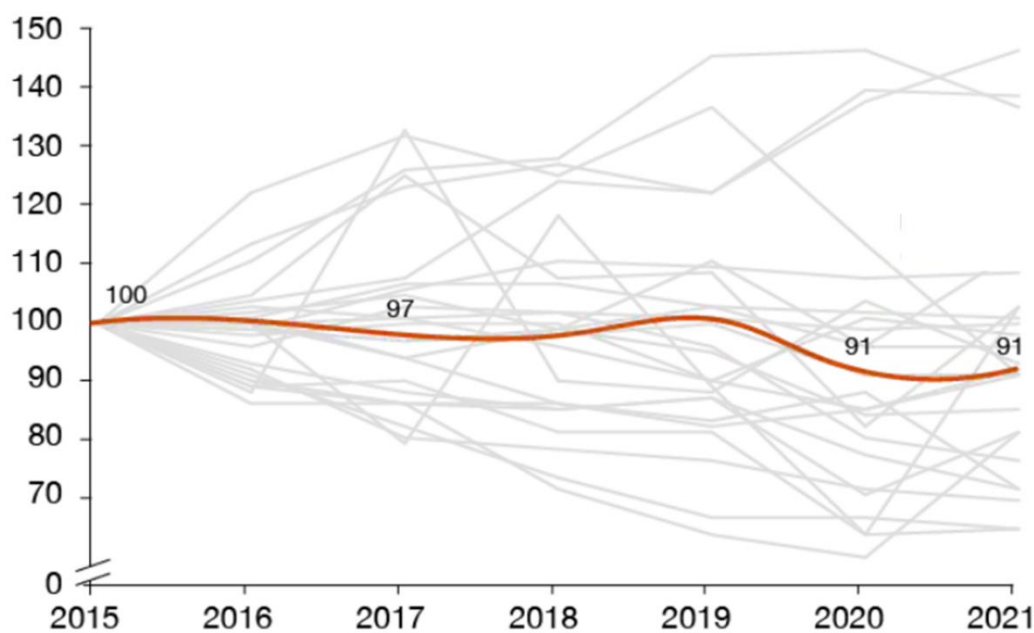
Figuur 1 Afname beroepsbevolking

Bron: esb Mutatie beroepsbevolking: participatiegraad + groei bevolking – pensionering.

¹ Bron: Overheidsbrede Visie Generatieve AI, BZK, 2024

3.2 Dalende productiviteit overheidsorganisaties

De afbeelding hieronder toont een grafiek die de afname van de productiviteit binnen de overheid met 9% over een periode van zes jaar illustreert. Deze daling benadrukt de noodzaak voor gemeenten om innovatieve oplossingen te omarmen. Het integreren van kunstmatige intelligentie (AI) in gemeentelijke processen kan helpen deze neerwaartse trend te keren. AI biedt mogelijkheden om repetitieve taken te automatiseren, besluitvormingsprocessen te optimaliseren en de dienstverlening aan inwoners te verbeteren. Door AI strategisch in te zetten, kunnen gemeenten efficiënter werken en de productiviteit verhogen, wat essentieel is in een tijd van toenemende werkdruk en beperkte middelen.

Figuur 2 Afname productiviteit binnen overheid

Bron: Onderzoek PWC, maart 2023

3.3 Kansen op een rij

Kunstmatige intelligentie biedt de Gemeente Overbetuwe veelbelovende kansen om processen te verbeteren, efficiëntie te verhogen en de kwaliteit van de dienstverlening aan inwoners te versterken. Door AI te integreren in gemeentelijke systemen, kunnen we nieuwe oplossingen ontwikkelen die bijdragen aan een slimmere, snellere en meer gepersonaliseerde aanpak van gemeentelijke taken.

Efficiëntieverbetering	AI kan processen automatiseren en optimaliseren, wat leidt tot tijdsbesparing en kostenreductie voor de gemeente.	
Verbetering van besluitvorming	AI-systemen kunnen grote hoeveelheden data analyseren en inzichten genereren die de besluitvorming verbeteren.	
Kwaliteit van werk en product	AI kan bijdragen aan het verhogen van de kwaliteit van gemeentelijke diensten door snellere, nauwkeurigere en meer gepersonaliseerde oplossingen te bieden.	
Betere dienstverlening aan inwoners	AI kan ingezet worden om de interactie met inwoners te verbeteren, bijvoorbeeld door chatbots en virtuele assistent die 24/7 beschikbaar zijn voor informatie/ondersteuning.	
Preventie en detectie	AI kan helpen bij het tijdig signaleren van afwijkingen of risico's, zoals fraude of andere misstanden.	
Innovatiecultuur	Het gebruik van AI kan een cultuur van innovatie stimuleren door nieuwe, efficiënte oplossingen te ontwikkelen voor complexe gemeentelijke vraagstukken.	
Gegevensbeheer	AI helpt bij het beheren van grote hoeveelheid gegevens en het waarborgen van vindbaarheid, beveiliging en goede archivering.	
Verbetering van openbare veiligheid	AI kan worden toegepast in surveillance en monitoring om de veiligheid van inwoners te vergroten. Het helpt bij het sneller reageren bij noodsituaties.	

Figuur 3 Kansen AI

3.4 Risico's

Tegelijkertijd brengt de toepassing van AI ook risico's met zich mee. De integratie van AI vereist zorgvuldige overweging van ethische, sociale en juridische implicaties, zoals privacybescherming, gelijke behandeling en de mogelijke impact op de arbeidsmarkt. Het is cruciaal om deze risico's te identificeren en maatregelen te treffen om te zorgen dat de inzet van AI altijd ten goede komt aan de gemeenschap, zonder nadelige gevolgen voor individuele rechten of sociale gelijkheid.

Figuur 4 Risico's AI

3.5 Risicoklassen

De EU AI Act introduceert een risico gebaseerde benadering voor het reguleren van kunstmatige intelligentie, die ook van toepassing is binnen de gemeente. De Act categoriseert AI-systemen in vier risicoklassen, waarbij strikte normen en toezicht worden toegepast naargelang het risico van een systeem voor de gezondheid, veiligheid en fundamentele rechten van inwoners.

Onaanvaardbaar risico

AI-toepassingen die een bedreiging vormen voor fundamentele rechten en daarom verboden zijn. Voorbeelden zijn systemen voor sociale scoring door overheden en AI die manipulerend of misleidend gedrag stimuleert.

- **Toepassingen:** Zoals sociale puntensystemen of AI-systemen die manipulatief gedrag bevorderen, worden verboden.
- **Principes:** Deze toepassingen gaan in tegen fundamentele rechten en moeten daarom worden geweerd.
- **Maatregelen:**
 - Menselijke controle: AI-systemen die onaanvaardbare risico's inhouden, mogen niet worden geïmplementeerd. Het uitgangspunt is dat de technologie niet mag bijdragen aan maatschappelijke schade of manipulatie.

Hoog risico

AI-systemen die impact hebben op essentiële rechten, veiligheid of maatschappelijke processen. Dit omvat bijvoorbeeld AI-gebruik in rechtshandhaving, kredietbeoordeling of geautomatiseerde besluitvorming in sociale zekerheid. Dergelijke systemen moeten voldoen aan strikte eisen op het gebied van transparantie, toezicht en risicobeheer.

- **Toepassingen:** Zoals AI in rechtshandhaving, gezondheidszorg of geautomatiseerde besluitvorming over inwoners.
- **Principes:** Voor deze toepassingen gelden strenge eisen op het gebied van transparantie, gegevensbeheer, ethische overwegingen, en menselijke supervisie. De gemeente moet ervoor zorgen dat deze systemen voldoen aan de eisen van de AI Act.
- **Maatregelen:**
 - Transparantie: Zorg ervoor dat inwoners weten wanneer ze met AI-systemen in interactie treden, en bied duidelijke uitleg over hoe AI-beslissingen tot stand komen.
 - Verantwoordelijkheid: De gemeente blijft eindverantwoordelijk voor alle AI-systemen die op beleidsniveau invloed hebben.

Beperkt risico

AI-toepassingen die enige risico's met zich meebrengen, maar waarvoor lichtere regelgeving geldt. Denk aan chatbots of AI-gestuurde aanbevelingssystemen. Gebruikers moeten geïnformeerd worden dat ze met AI communiceren.

- **Toepassingen** zoals chatbots en virtuele assistenten.
- **Principes:** Deze systemen vereisen transparantie, zodat inwoners zich bewust zijn dat ze met AI communiceren. Er moeten mechanismen zijn om de interactie met AI te beheren.
- **Maatregelen:**
 - Informatieverschaffing: Gebruikers moeten geïnformeerd worden over het gebruik van AI in de interactie, bijvoorbeeld door middel van meldingen dat ze met een chatbot communiceren.

Minimaal risico

AI-systemen die geen significante impact hebben op rechten of veiligheid, zoals AI-gebruik in spellingscontrole of geautomatiseerde verkeerslichten. Voor deze toepassingen gelden nauwelijks aanvullende eisen.

- **Toepassingen:** Zoals spamfilters of AI in videogames.
- **Principes:** Deze toepassingen zijn grotendeels ongereguleerd, maar het wordt aanbevolen om vrijwillige gedragscodes te volgen om transparantie en verantwoorde inzet te waarborgen.
- **Maatregelen:**
 - Ethische richtlijnen: Zorg ervoor dat zelfs bij minimaal risicovolle toepassingen ethische overwegingen, zoals eerlijke gegevensverwerking en respect voor de privacy, worden nageleefd.

Door AI-toepassingen binnen de gemeente aan de hand van deze risicoklassen te beoordelen, kunnen we ervoor zorgen dat de voordelen van AI optimaal worden benut terwijl de risico's beheersbaar blijven. Voor hoog risico-AI zal extra aandacht worden besteed aan transparantie, ethische toetsing en naleving van wetgeving zoals de AI Act en Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

4 Visie en principes op AI

Het is belangrijk om principes vast te stellen die richting geven aan de ethische en verantwoorde inzet van AI binnen de gemeentelijke organisatie. De principes zijn bedoeld om de Governance en het toezicht op AI-toepassingen te waarborgen, zodat AI wordt ingezet op een manier die de fundamentele rechten van de inwoners respecteert en de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de gemeente ondersteunt.

De visie van de gemeente Overbetuwe op AI is gebaseerd op de principes van *verantwoordelijkheid*, *transparantie* en *ethiek*. AI moet altijd in dienst staan van het welzijn van de inwoners en bijdragen aan een rechtvaardige en transparante samenleving. De gemeente Overbetuwe streeft ernaar AI op een veilige, eerlijke en verantwoorde manier te ontwikkelen en toe te passen.

De drie principes van AI (verantwoordelijkheid, transparantie en ethiek) worden hieronder in een tabel afgezet tegen de vier principes van dienstverlening. Dit helpt om te zien hoe AI binnen de Gemeente Overbetuwe kan aansluiten op de bredere visie op dienstverlening.

Tabel 1 AI principes afgezet tegen dienstverleningsprincipes

Dienstverleningsprincipe	Verantwoordelijkheid	Transparantie	Ethiek
We gaan uit van de behoefte van inwoners, ondernemers en instellingen	AI wordt ingezet op basis van maatschappelijke behoeften, niet enkel technologische mogelijkheden.	Inwoners begrijpen hoe AI bijdraagt aan de dienstverlening.	AI wordt eerlijk en inclusief ingezet, zonder bevoordeling of uitsluiting.
We maken makkelijk en goed contact	AI ondersteunt communicatie zonder drempels te creëren.	Inwoners weten wanneer en hoe ze met AI communiceren.	AI is toegankelijk en begrijpelijk voor iedereen.
We zijn allemaal dienstverlener	Medewerkers blijven eindverantwoordelijk voor AI-toepassingen.	AI-gebruik binnen de organisatie is inzichtelijk en toetsbaar.	AI ondersteunt medewerkers, maar vervangt geen menselijke beslissingen zonder controle.
We verbeteren onze dienstverlening continu	AI wordt regelmatig geëvalueerd en aangepast voor optimalisatie.	AI-beslissingen en verbeteringen zijn uitlegbaar.	AI wordt continu getoetst op ethische en maatschappelijke impact.

De principes van AI en dienstverlening versterken elkaar, mits AI verantwoord, transparant en ethisch wordt ingezet. Dit betekent dat AI geen doel op zich is, maar een middel om betere dienstverlening te realiseren zonder de menselijke maat uit het oog te verliezen.

Daarnaast zijn de principes van AI (verantwoordelijkheid, transparantie en ethiek) ook afgezet tegen de 4 strategische opgaven uit de organisatie. Deze worden weergegeven in de volgende tabel.

Tabel 2 AI principes afgezet tegen Strategische Opgaven

Strategische Opgave	Verantwoordelijkheid	Transparantie	Ethiek
Dienstverlening	AI ondersteunt eerlijke en betrouwbare dienstverlening.	Inwoners en collega's begrijpen hoe AI beslissingen neemt.	AI wordt ingezet zonder discriminatie of vooroordelen.
Participatie	AI bevordert inclusieve besluitvorming.	AI-gebruik en effecten worden helder gecommuniceerd.	Inwoners houden regie over hun eigen data en inspraak.
Binden, boeien en blijven ontwikkelen	AI helpt medewerkers in hun werk zonder hen te vervangen.	AI-tools zijn uitlegbaar en controleerbaar.	AI ondersteunt diversiteit en gelijke kansen.
Warme zakelijkheid	AI combineert efficiëntie met menselijke maat.	Beslissingen blijven inzichtelijk en navolgbaar.	AI wordt ingezet met oog voor empathie en rechtvaardigheid.

De strategische opgaven van de Gemeente Overbetuwe en de AI-principes versterken elkaar en bieden een kader voor een verantwoorde inzet van AI binnen de organisatie.

Door AI in lijn te brengen met deze strategische opgaven, kan de Gemeente Overbetuwe technologische innovatie benutten zonder haar maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheid uit het oog te verliezen.

5 Vervolgstappen AI-visie

Om de AI-visie als richtinggevend kader op een verantwoorde manier binnen Overbetuwe te gebruiken, worden de volgende vier stappen uitgewerkt.

Stap 1: Bespreken en vaststellen AI-visie door de raad

- Bespreking met college en raad
De AI-visie worden gedeeld met het college van B&W en vervolgens met de gemeenteraad. Dit biedt ruimte voor reflectie, aanvullingen en bestuurlijke borging.

Stap 2: Bespreken en vaststellen van AI-beleid door het college

- Bespreking met college
Met als richtinggevend kader de AI-visie is een beleidskader opgesteld met uitgangspunten voor de implementatie van AI binnen de gemeente Overbetuwe.

Stap 3: Invoering beleid binnen gemeente

- Organisatorische inbedding
Communicatie naar de organisatie en inwoners; Starten met laagdrempelige en ethisch verantwoorde AI-pilots; Opstellen lokaal toetsingskader; Opleidingen; Samenwerkingen opzoeken, Jaarlijkse voortgangsrapportage als onderdeel van de reguliere P&C-cyclus en doorontwikkeling en herziening AI-visie.

Stap 4: Evaluatie en bijstelling van de visie

- Doorontwikkeling en herziening visie
De AI-visie wordt periodiek herzien op basis van technologische, maatschappelijke en juridische ontwikkelingen, waaronder aanpassing aan de (nog nader uit te werken) AI-verordening van de EU.

DOCUMENTINFORMATIE

Wijzigingshistorie

Versie	Datum	Wijziging/Actie
0.1	11-02-2025	Eerste Conceptversie
0.2	26-02-2025	Reacties verwerkt uit van Domeinmanager Dienstverlening en Informatiemanager
0.3	18-03-2025	Reacties verwerkt uit i-Strategisch overleg
0.4	28-03-2025	Reacties verwerkt uit i-MT
0.5	15-05-2025	Reacties verwerkt uit Themasessie college
0.6	08-07-2025	Op verzoek de visie en het beleidskader gesplitst in twee documenten.
0		

Distributielijst

Versie	Datum	Naam
0.1	11-02-2025	Domeinmanager Dienstverlening en Informatiemanager
0.2	06-03-2025	i-Strategisch overleg
0.3	27-03-2025	i-MT
0.4	06-05-2025	Themabijeenkomst college
0.5	02-06-2025	Domeinmanager Dienstverlening, Portefeuillehouder Informatiebeveiliging en Gemeentesecretaris
0.6	14-07-2025	Domeinmanager Dienstverlening, Portefeuillehouder Informatiebeveiliging

Goedkeuring

Versie	Datum	Naam	Functie	Status